

IZAICINĀJUMI ATMIŅAS PĒTNIECĪBĀ UN INTERPRETĀCIJĀ

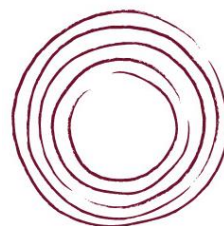

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

SUSTINNO

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE

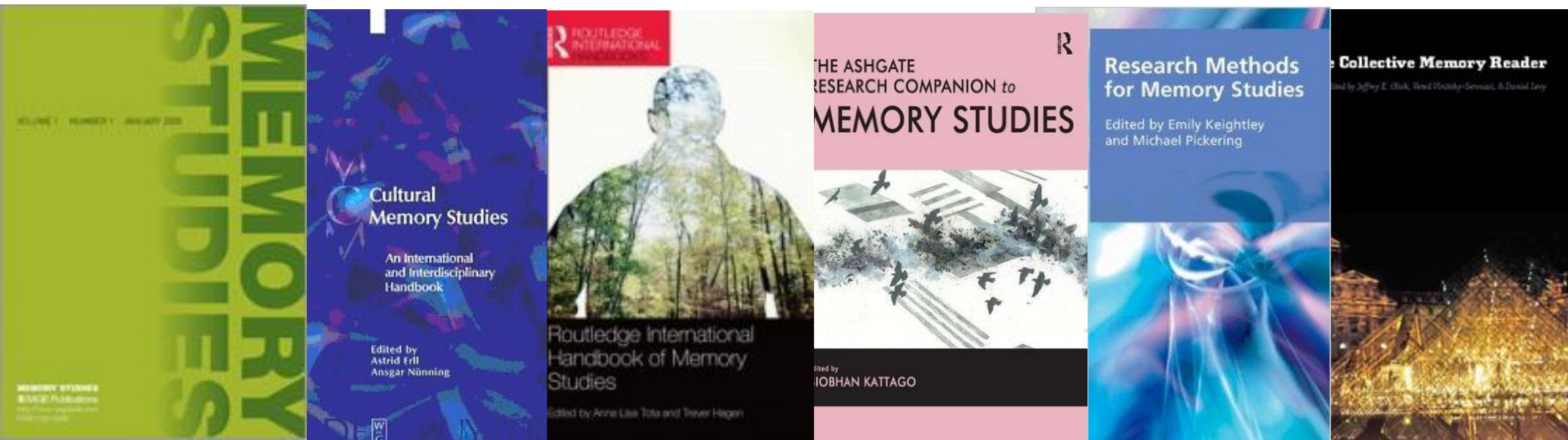
SOCIĀLĀS
ATMIŅAS
PĒTNIECĪBAS
CENTRS

«Dokumenti un atmiņas institūcijas»
LNB, 2017. gada 30. janvāris

Vita Zelče
Sociālo zinātņu fakultāte
Latvijas Universitāte
Konference

Atmiņas pētījumi

- Akadēmiska starpdisciplināru pētījumu joma kopš 20. gs. 80. gadiem
 - Uzplaukums nākamajās desmitgadēs un joprojām turpinās

Atmiņas pētījumu pamatlauks

Tagadnē svarīgas pagātnes, kas
nosaka indivīdu un sociālo grupu
identitāti, lietošana

- pagātnes reprezentācija dažādās formās
- sociālajām grupām nozīmīgas pagātnes atcerēšanās dažādās formās
- kolektīva pagātnes pieminēšana
- atmiņas resursu veidošana

Aleidas (1947) un Jana (1938) Asmanu (*Assmann*) kultūras atmiņas (*das kulturelle Gedächtnis*) teorija

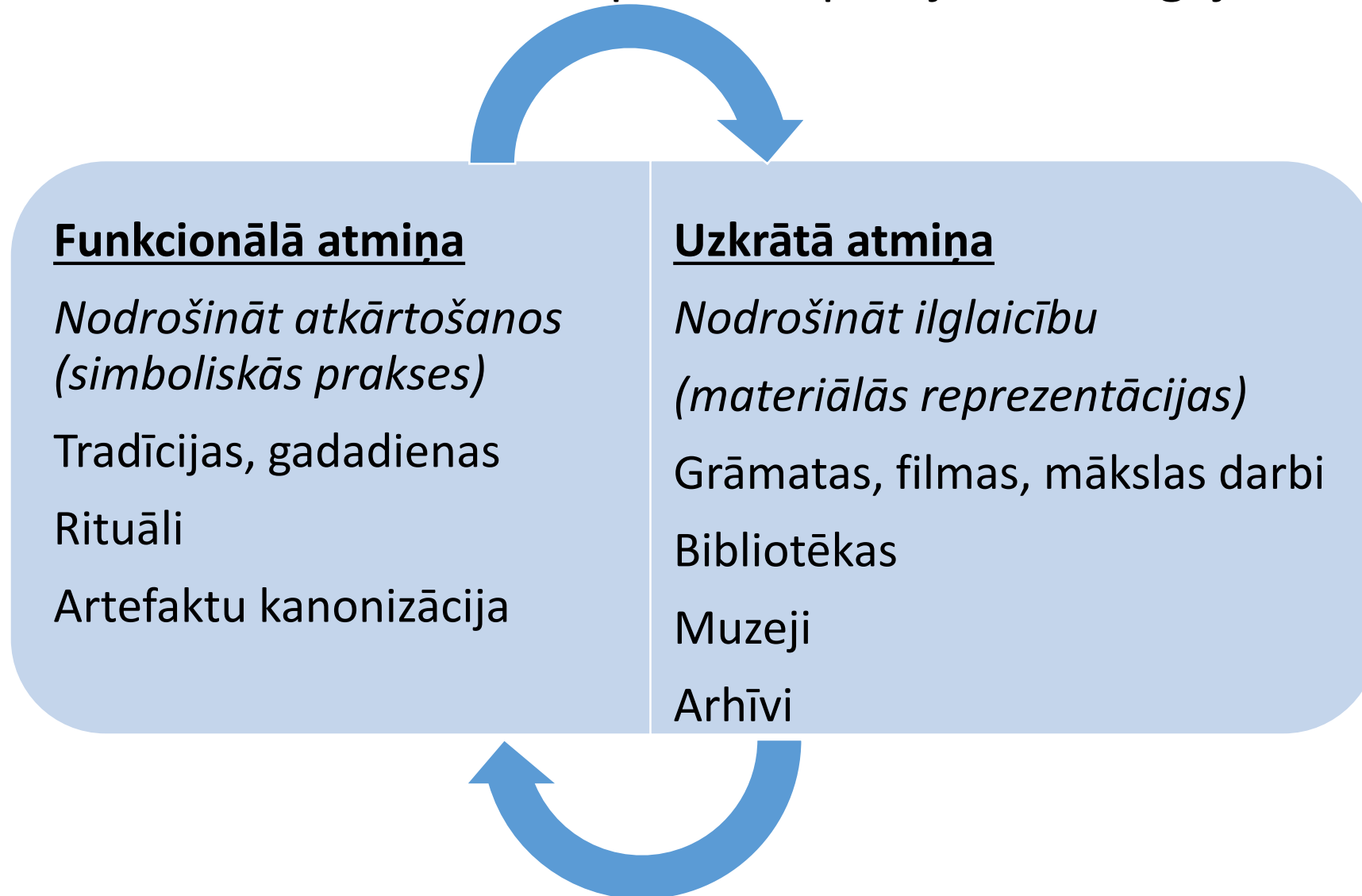
- atmiņas kultūras aspekts, galvenokārt institūciju, mediju u.c. faktori dalība tās tapšanā un atražošanā
- Atmiņas formas:
 - individuālā
 - komunikācijas/sociālā atmiņa
 - kultūras atmiņa

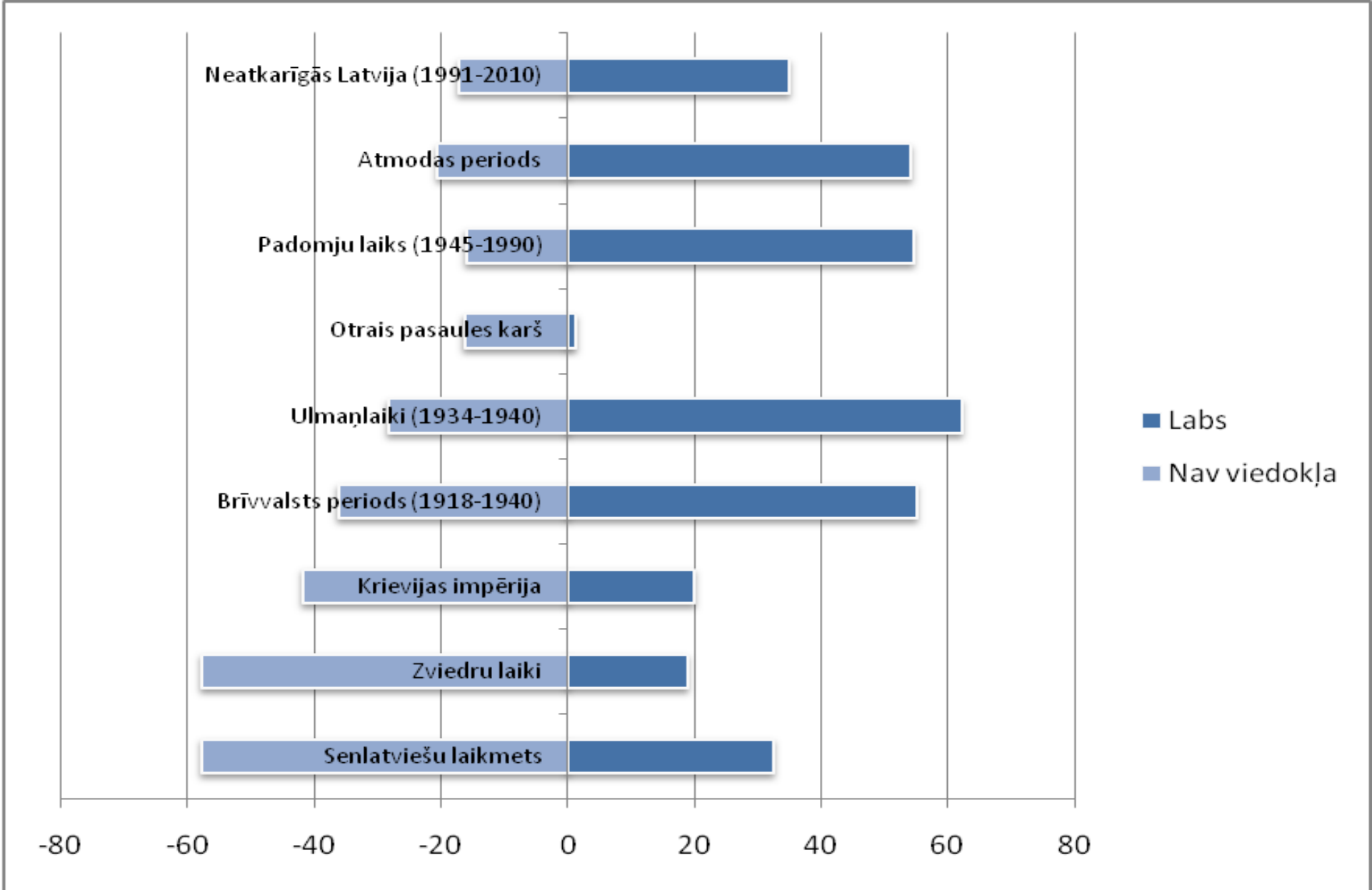
Individuālā atmiņa Dinamisks individuālās pieredzes apstrādes līdzeklis	Sociālā atmiņa (komunikācijas atmiņa) Tiešo pagātnes stāstu funkcionēšana	Kultūras atmiņa Kultūras uzdevums pārvērst pārejošo mūžīgajā
• Individuālais «nesējs» • Formē personību un attiecības ar citiem cilvēkiem • Veido individuālo dzīvesstāstu • Nepastāv izolēti, bet gan mijiedarbē ar citu cilvēku atmiņām • Pašas par sevi atmiņas ir fragmentāras, formu un struktūru tām piešķir stāsts • Efemerā, mainīgas – mainās kopā ar laiku un personību • Pārstāj eksistēt līdz ar cilvēku	• Bioloģiskie «nesēji» • Ierobežots laika horizonts – dzīvā komunikācija (trīs paaudzes, 80–100 gadi), «paaudzes izzūd ātrāk nekā koki» • Veido individuālās atmiņas ietvaru • Starppaaudžu komunikācija • Atmiņas tiek nodotas ar tiešo stāstu starpniecību • Mainīga	• Materiālie «nesēji» • Nav laika ierobežojumu • Pārpaudžu komunikācija • Atmiņas krātuves un institūcijas • Simboli, pieminēkļi • Gadadienas, svētku kalendāri, rituāli, • Teksti, mākslas darbi • Vienlaikus stabila un mainīga

Kultūras atmiņa

- Kultūras uzdevums pārvērst pārejošo mūžīgajā

Latvijas vēstures nozīmīgāko posmu pozitīvs vērtējums un viedokļa trūkums (2010)

Aleida Asmane. «Memoriālās kultūras jaunā neapmierinātība»

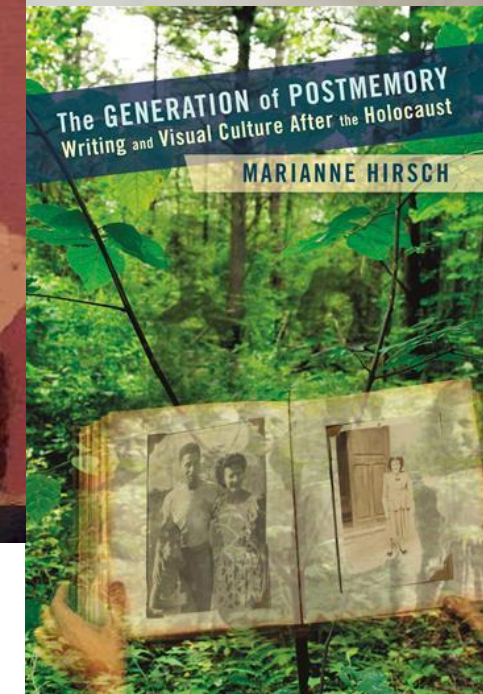
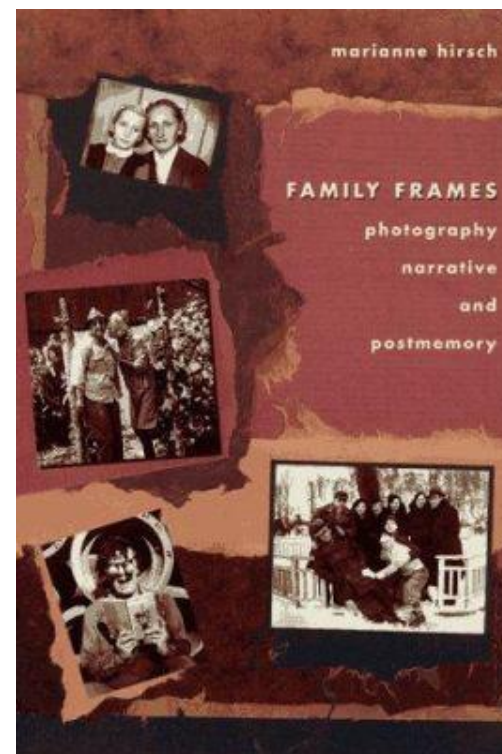
- Kāda ir 20. gs. 70.–80. gados radusies memoriālā kultūra? Cik daudz tajā ir savtīguma? Politikas? Kāds ir memoriālās kultūras tirgus? Politkorektums? Moralizēšana?
- Tēzes
 - Atmiņa (gan individuālā, gan kolektīvā) ir antropoloģiska universālija
 - Atmiņa ir galvenā cilvēka pašapzināšanās un orientācijas laikā un telpā forma
 - Atmiņa ir pagātnes mūsdieniskošana
 - Atmiņai ir nepieciešama reprezentācija
 - Memoriālās kultūras atjaunotnei kalpo tās ētiskie ietvari
 - Memoriālā kultūra kā kritiskās refleksijas iespēja
 - Traumatiskās pagātnes problēmas neatrisina laiks. Noziegumi pret cilvēci neizgaist paši no sevis, ir nepieciešama upuru ciešanu atzīšana un atbildības par noziegumiem uzņemšanās

Pēcatmiņa/postatmiņa (postmemory)

- Pēcatmiņa raksturo otrās paaudzes attiecības ar iespaidīgo, bieži vien traumatisko pieredzi, kas notikusi vēl pirms viņu dzimšanas, tomēr atstājusi dziļu ietekmi uz šīs paaudzes cilvēkiem, ka viņi (upuru un vainīgo pēcteči) veido un viņiem «ir» savas atmiņas (pēcatmiņa) par savu vecāku paaudzes pieredzi

«*Postmemory*» jēdziens

- Marianne Hirsch (1949)
- «otrās paaudzes» radītais stāsts par traumatiskajiem notikumiem
 - Art Spiegelman «Maus»
- radies pētot holokaustu pārdzīvojušo nākamās paaudzes (*postgeneration*) vizuālos un rakstītos tekstus
 - tos ietekmējusi viņu bērnības pieredze
 - vēlme saprast savus vecākus, uzzināt noklusēto
 - Identitāte
 - uztver un internalizē vecāku paaudzes traumu kā savējo
- privātās un publiskās vēstures mijiedarbība

WHAT'S WRONG WITH THIS PICTURE?

(WITH LEO SPITZER)

Au mois de juin 1942, un officier allemand s'avance vers un jeune homme et lui dit: "Pardon monsieur, où se trouve la place de l'Etoile?" Le jeune homme désigne le côté gauche de sa poitrine.

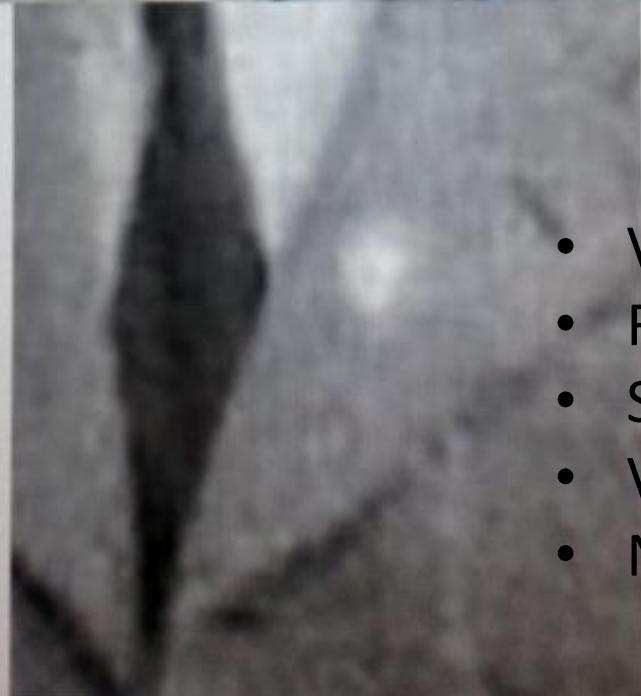
[In June 1942, a German officer approaches a young man and asks him: "Excuse me, sir, but where is the Place de l'Etoile?" The young man points to his left lapel.]

—Patrick Modiano, *La Place de l'Etoile*

2.1 Carl and Lotte Hirsch, Strada Iancu Flondor, Cernăuți, 1942. Courtesy of the Hirsch family archive

It is the only photograph of Lotte and Carl Hirsch, my parents, taken during the war years, and it is tiny, 2.5×3.5 centimeters, about the size of a 35-millimeter negative, with unevenly cut edges. I have always

- Vēstures konteksts
- Fotogrāfijas palielinājums
- Sejas un ķermeņa valoda
- Vieta
- Neatbildētais

Sieviešu
veidotie
ģimenes
albumi pēc
Otrā pasaules
kara piedāvā
**idealizētu
vizuālo
realitāti**, no
kuras ir
izslēgtas
represijas,
bailes,
nabadzība,
smags darbs

Pēcatmiņas darbs

- Otrā paaudze nodrošina dzīvo saikni starp tagadni un traumatisko pagātņi
 - 90. gados veiktās represēto ģimeņu locekļu aptaujas liecina, ka vairāk nekā 27% ģimeņu bērni ir zinājuši, ka vecāki represēti, bet par to netika runāts, 8% bērnu nav zinājuši, ka vecāki ir represēti
- Otrās paaudzes radītā atmiņa līdzinās aizsargvairogam pret traumu – absorbē šoku, filtrē un izkliedē traumas ietekmi, mazinot ļaunumu
 - «Latvieši nav morāli vienoti arī vēsturisku iemeslu dēļ. Lai latvieši kļūtu morāli un līdz ar to arī pilsoniski vienotāki, psiholoģiski jāatbrīvojas no smagās vēstures nastas un jāpanāk izlīgums starp latviešu karavīriem, kuri kara laikā cīnījās frontes pretējās pusēs, starp politiski represētajiem un tiem, kuri, klusu ciešot, atbalstīja šīs represijas, starp cilvēkiem, kuri domā, ka viņi ir aktīvi iestājušies pret okupācijas varu, un tiem, kuri apzināti sadarbojās ar to. [...] Šāds izlīgums iegūtu dziļi simbolisku jēgu, palīdzētu pārvarēt naida un atsvešinātības barjeras un piesātinātu pilsonības savstarpējās saskarsmes telpu ar labestīgām, uz nākotni un cilvēcību vērstām emocijām un vērtībām» (Elmārs Vēbers, 1998)

MĀRA ZĀLĪTE

Pieci pirksti

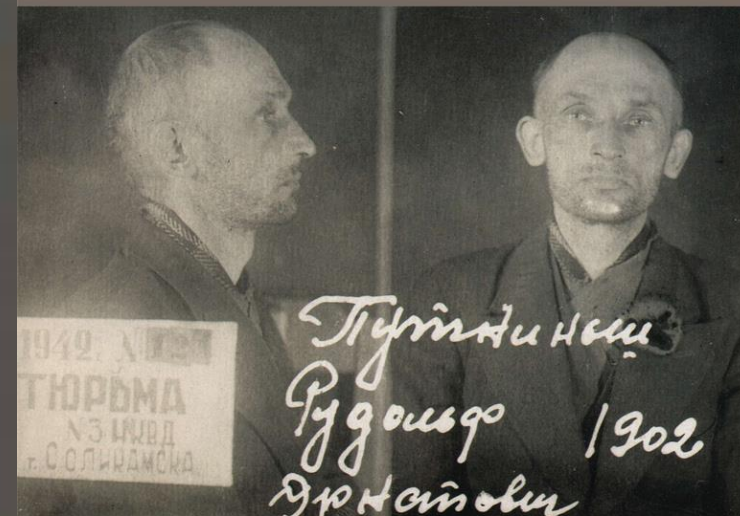
Dzintras Gekas
dokumentālā
filma

Bērnības zeme SIBĪRIJA

Dzintras Gekas
dokumentālā filma

Kur palika tēvi ?

Kultūras atmiņa. Pēcatmiņa

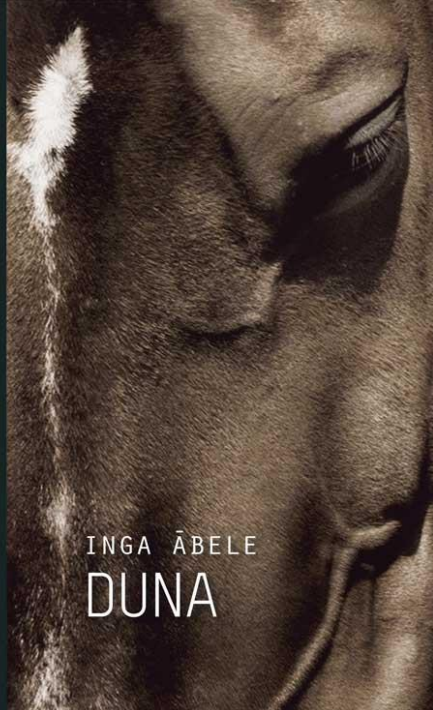
VĒSTURIS ROMĀNU SĒRIJA MĒS. Latvija, XX gadsimts

OSVALDS ZEBRIS

GAIĻU KALNA ĒNĀ

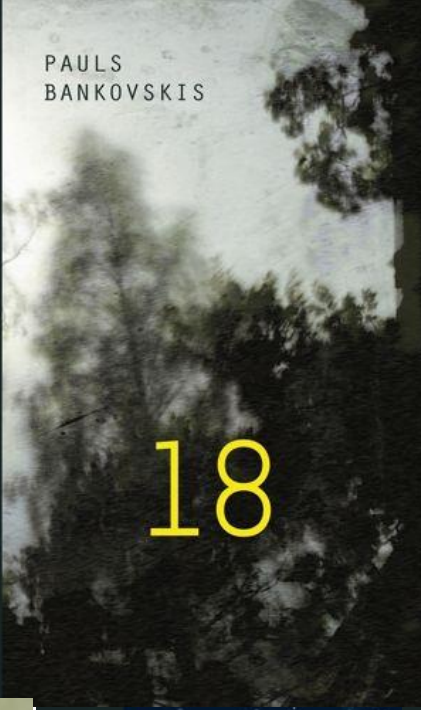

VĒSTURIS ROMĀNU SĒRIJA MĒS. Latvija, XX gadsimts

INGA ĀBELE DUNA

VĒSTURIS ROMĀNU SĒRIJA MĒS. Latvija, XX gadsimts

PAULS
BANKOVSKIS

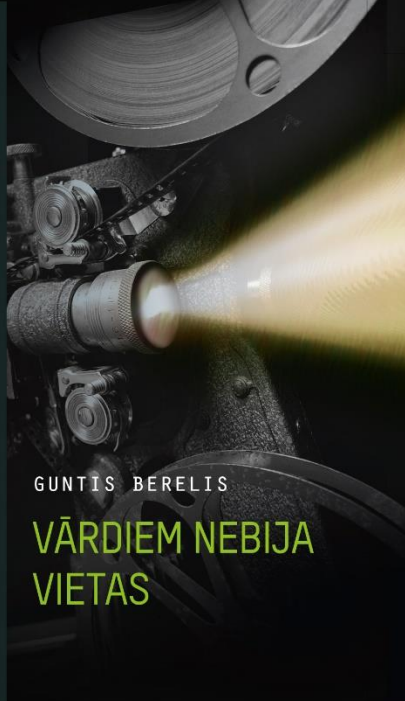
18

VĒSTURIS ROMĀNU SĒRIJA MĒS. Latvija, XX gadsimts

INGA GAILE STIKLI

VĒSTURIS ROMĀNU SĒRIJA MĒS. Latvija, XX gadsimts

GUNTIS BĒRELIS

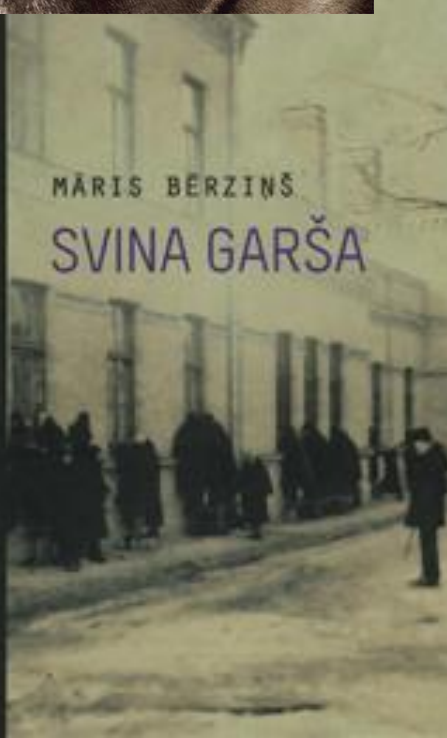
VĀRDIEM NEBIJA VIETAS

VĒSTURIS ROMĀNU SĒRIJA MĒS. Latvija, XX gadsimts

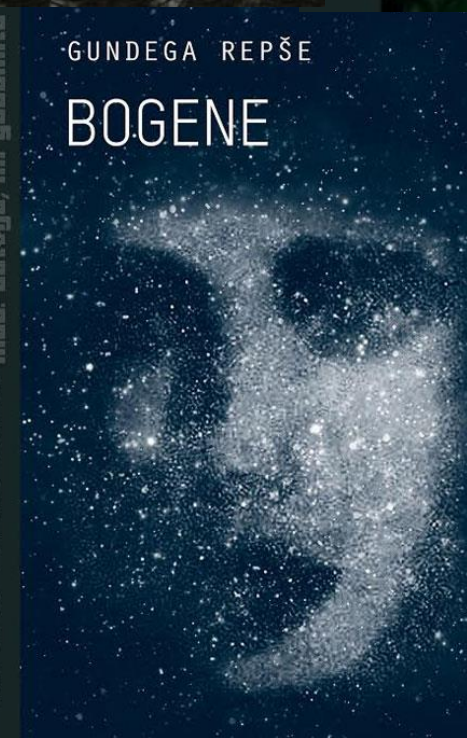
LAIMA KOTA ISTABA

VĒSTURIS ROMĀNU SĒRIJA MĒS. Latvija, XX gadsimts

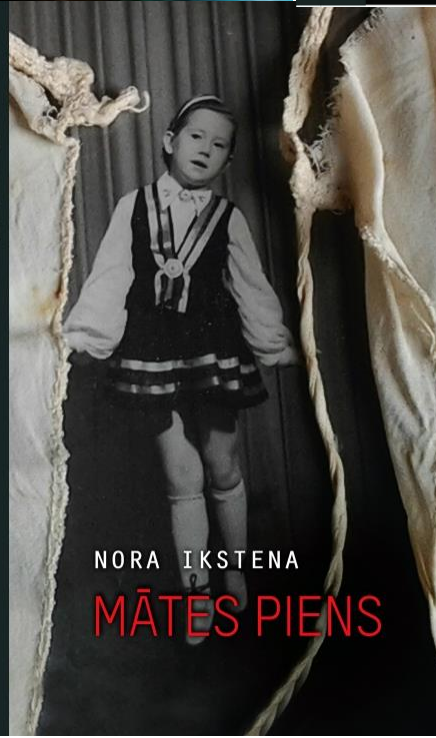
MĀRIS BERZIŅŠ SVINA GARŠA

VĒSTURIS ROMĀNU SĒRIJA MĒS. Latvija, XX gadsimts

GUNDEGA REPŠE BOGENE

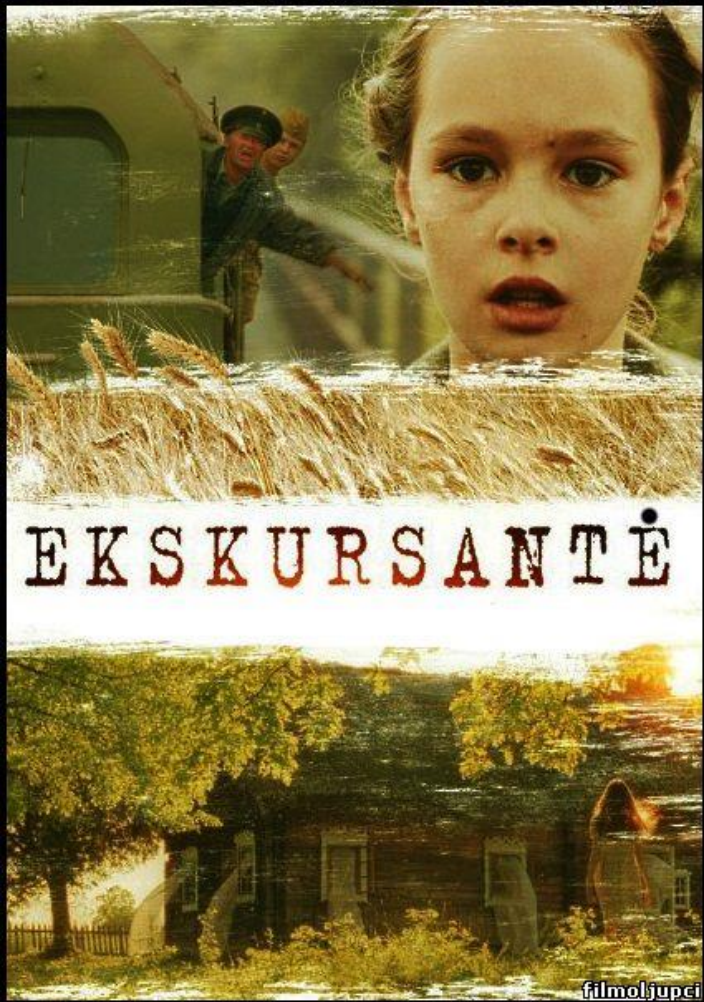
VĒSTURIS ROMĀNU SĒRIJA MĒS. Latvija, XX gadsimts

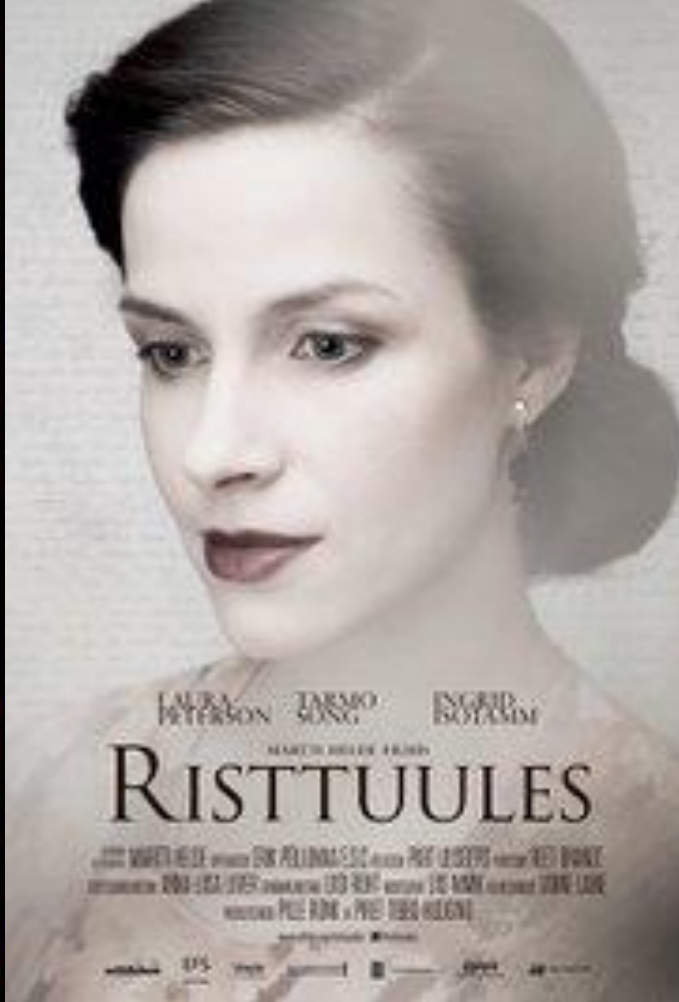
NORA IKSTENA MĀTES PIENS

XX gadsimts

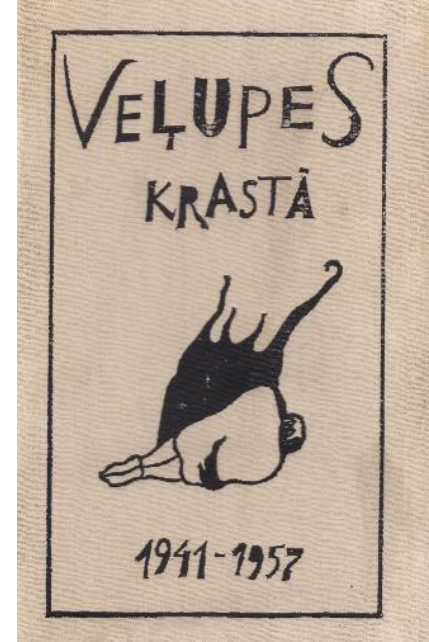
2013

2014

2016

Kultūras atmiņa. Pēcatmiņa

VPP «SUSTINNO»

- Projekts “Sabiedrības vērtīborientācijas un sabiedrības atjaunošanās”
- Padomju laiks sociālajā atmiņā un vērtīborientācijās
 - Kāpēc tomēr tik pozitīva attieksme?

LIVINGMEMORIES

- «Living together with difficult memories and diverse identities»
- ERA.Net RUS Plus (EU-FP7)
- Helsinku Universitāte, Permas Valsts Politehniskās Universitāte, Tartu Universitāte, Frankfurtes pie Mainas Gētes Universitāte, Koča Universitāte Stambulā, Latvijas Universitāte

Paldies!